

REGIONÁLNÍ POLITIKA A REGIONÁLNÍ ROZVOJ

Přednáška č. 2

HLAVNÍ METODOLOGICKÉ PŘÍSTUPY VE SPOLEČENSKÝCH VĚDÁCH

1. POZITIVISMUS

- zakladatel August Comt (1789 – 1857)
- první skutečná vědecká metodologie, která byla v zásadním rozporu s předchozími epochami poznání (založenými na mytologii, teologii a metafyzice)

Hlavní principy:

- důraz na studium fakt, pozorování jevů, empirické zkušenosti
- přesvědčení o kumulativnosti vědeckého poznání
- předpoklad neutrality vědeckého poznání → poznání nezávisí na hodnotových soudech vědců, ale na striktním oddělení faktů od poznávajícího subjektu v procesu poznávání
- důraz na kvantifikaci, matematizaci a využití statistických metod → možnost verifikovat poznatky a výsledky

Pozitivismus a „regionální rozvoj“:

- **pozitivismus stál u jeho zrodu jakožto vědní disciplíny**, která se později vymezila na pomezí ekonomické geografie a regionální ekonomie
- první pokusy o systematické rozpracování teorií regionálního rozvoje navázaly na **pozitivistické teorie lokalizace von Thüna, Webera, Christallera a Lösche, ale i modely tzv. prostorové ekonomie (Isard)**
- největší popularitu v teoriích regionálního rozvoje získal pozitivismus v 50. a 60. letech min. století v **době tzv. kvantitativní revoluce** – nejvýznamnější představitelé z řad geografů: v USA W. Bunge, ve Velké Británii M. Chisholm, R. Chorley, P. Hagget a D. Harvey
- společný jmenovatel teorií: snaha o nalezení **pevně daných pravidelností**, kterými by bylo možné vysvětlit prostorové rozložení jevů a regionální rozdíly na základě analýz měřitelných veličin, především tzv. výrobních faktorů (suroviny, lidské zdroje, kapitál) → více méně dodnes platné závěry o prostorové organizaci ekonomických aktivit

2. POSTPOZITIVISTICKÉ SMĚRY

- první představitel Karel Raimund Popper (1902 – 1994)
- vychází z pozitivismu, ale ve svých pracích ho zpochybňuje
- je tvůrcem tzv. **kritického racionalismu** v aplikaci principu falzifikace

Hlavní principy:

- **vytvořené hypotézy je potřeba především vyvracet**, zachovávat důsledně kritický přístup k hypotézám a teoriím; **jeden případ, který odporuje stanovené hypotéze může celou hypotézu zneplatnit a popřít**, tj. falzifikovat...
- **hypotézy a teorie nejsou brány za definitivní** a úsilí o jejich popření/falzifikaci neustává; tím je zajištěno stálé posouvání našeho poznání

STRUKTURALISMUS

- jedná se o přístup, který prolíná prakticky celým 20. stoletím a jehož **původ je možné hledat již v pracích K. Marxe** z poloviny 19. století
- rozmach strukturalismu nastává ve 20. a 30. letech min. století

Hlavní principy:

- předpoklad existence struktur či řádu, formy uspořádání individuálních prvků či jevů
- podstatou strukturalistické metody je vždy **abstrakce od jednotlivostí** a vlastností studovaných prvků a **zaměření na jeho kvantitativně nevyjádřitelné kvality**, tj. na struktury, které podmiňují existenci jevů
- příznačné je odlišování zkoumaného objektu od zkoumajícího subjektu, což je typické také pro pozitivismus – kritika ze strany antipozitivistů
- strukturalismus upřednostňuje strukturu a vliv společenských struktur před individualitou jednotlivce

Strukturalismus a ekonomie:

- zde se pojí především s obdobím levicových ekonomů ovlivněných Marxovou strukturální metodou
- od konce 60. let min. století se marxističtí ekonomové pokoušeli využívat strukturalistické metody k objasnění přetrvávajících rozdílů mezi vyspělými zeměmi a rozvojovým světem, analyzovat ropné krize v 70. letech a také hledat příčiny ekonomického vzestupu nově industrializovaných zemí východní Asie

Strukturalismus a teorie regionálního rozvoje:

- bohaté uplatnění strukturalismu v pracích D. Harveye, raných pracích D. Massey a od 80. let v tzv. francouzské regulační škole (Aglietta, Boyer, Lipietz)

KRITICKÝ REALISMUS

- zakladatel Roy Bhaskar (1944 -)
- snažil se ve svých pracích o určité „změkčení“ jinak dosti striktně deterministického strukturalismu do podoby, která by umožnila jednak zohlednit vliv jednotlivců na změnu struktur, jednak zabránit zjednodušenému a mechanistickému chápání struktury

Hlavní principy:

- vlastní metoda prosazovaná kritickými realisty - tzv. **retrospektivní metoda** – **není ničím novým**, spíše **představuje kombinaci dvou odlišných metod zkoumání**
- **tradiční studium empirických faktů** je pouze prvním krokem k objasnění a vysvětlení hlubších příčin (struktur a mechanismů); vyhledávání těchto pravidelností je cílem tzv. extenzivního výzkumu a sestavení předběžné formulace teorie
- ve druhé fázi nastupuje **intenzivní výzkum** zaměřený na úzkou skupinu sledovaných prvků s cílem nalézt příčinné vysvětlení a rozlišit mezi nutnými a nahodilými okolnostmi vzniku jevů

Kritický realismus a ekonomie:

- jeho obliba u ekonomů od počátku 90. let min. stoupá, i když se stále jedná o spíše okrajový směr (např. T. Lawson, S. Dow, ale i starší generace G. Myrdala)

Kritický realismus a teorie regionálního rozvoje:

- výrazně se tento směr prosadil především ve Velké Británii (A. Sayer, D. Massey, P. Cooke) v 80. letech min. století, od počátku 90. let je však na ústupu

TEORIE STRUKTURACE (Strukturační teorie)

- zakladatel Anthony Giddens (1939 -)

Hlavní principy:

- Giddensova teorie se také snaží o „zlidštění“ strukturalismu tím, že klade důraz na **možnost jednotlivců struktury pozměnit**, ale současně zdůrazňuje i tendenci struktur ke stabilizaci v čase
- klade důraz na roli interpretace vjemů, konstrukci a vznik významů ve vzájemné interakci lidských zkušeností a praktik
- oproti předchozím teor. přístupům se jedná o **teorii s „otevřeným koncem“** → **vývoj společnosti chápe jako proces podmíněný činností jednotlivců**, avšak s tím, že **důsledky jejich chování nejsou zcela vědomé a záměrné**
- strukturu pak lze chápat jako prostředek i výsledek společenských praktik, jako něco, co lidskou činnost umožňuje i omezuje

Strukturační teorie a ekonomie:

- vlastní ekonomická teorie zůstala poněkud stranou metodologických a teoretických diskusí vyvolaných teorií strukturace
- výjimku představují ekonomové s orientací na kriticko-realistickou metodologii, snažící se propojit Giddensovu teorii s kritickým realismem nebo se věnují „moderní“ problematice technologických inovací či konkurenceschopnosti a aglomeračním výhodám

Strukturační teorie a regionální rozvoj:

- **strukturační teorie pracuje jako první z jmenovaných teorií s konceptem prostoru a časoprostoru** → **zásadní přínos k problematice regionálního rozvoje a konceptualizaci regionu vůbec**
- teorie strukturace zasáhla do více oblastí – marxistické práce D. Harveye, strukturalistické diskuse o nástupu postfordismu a flexibilní specializace (A. Amin), teorie výrobních okrásků (A. Amin, S. Brusco, N. Thrift)

3. RELATIVISTICKÉ PŘÍSTUPY

- jejich nástup v poslední čtvrtině 20. století
- snaží se oprostit se od vysvětlování věcí v tradičním slova smyslu, tedy k možnosti vysvětlit jednoznačně „proč“ a „jak“ a nadřazovat tak jeden způsob explanace nad jiné
- důraz je naopak kladen na **pluralitu možných vysvětlení a především na jiné formy poznání než je vysvětlení** – na pochopení a na možné odlišnosti v interpretacích skutečnosti
- relativistické přístupy se prosazují zejména ve společensko-kulturní oblasti, v průběhu 90. let však také v geografii a regionálních teoriích, a omezeněji také v ekonomii

HERMENEUTIKA

- má svůj původ v analýzách starověkých a středověkých teologických textů

- v moderním pojetí je hermeneutika záležitostí 20. století a pojí se jménem filozofa Hanse-Georga Gadamera (1900-2002), jehož dílo dalo podnět k **zásadnímu myšlenkovému obratu ve společenských vědách**

Hlavní principy:

- zásadní tezí Gadamerova hermeneutického přístupu je tvrzení, že **nic v našem světě není objektivní, vše je pouze výsledkem interpretace**, která závisí na pohnutkách a mentálních konceptech studujícího subjektu – vědce a na vzájemné interakci mezi objektem zkoumání a zkoumajícím subjektem (není možné podat objektivní vysvětlení jevů, jelikož neexistuje hodnotami nezatížené vědecké poznání)
- smyslem vědeckého zkoumání by neměla být snaha o univerzální vysvětlení platné ve všech podmínkách, nýbrž snaha pochopit jak vznikají významy, které jednotlivým jevům připisujeme a objasnit vztah mezi chováním lidí a jejich subjektivními pohnutkami
- cílem vědy nemá být podle hermeneutiky odstranění vlivů způsobených individuální interpretací skutečnosti (pozitivisté by to označili za „subjektivní zkreslení objektivní reality“), ale objasnění, **proč chápeme jevy a procesy tak, jak je chápeme a proč jim připisujeme právě takové a ne jiné významy**
- **pro dnešní metodologii většiny společenských věd je příznačná alespoň částečná inspirace hermeneutikou – tedy snahou interpretovat jednání jednotlivců v kontextu významů, které se promítají do konkrétních praktik a kulturních návyků**

Hermeneutika a ekonomie:

- využívá ji jen malá část ekonomů, zejména historických ekonomů a ekonomů s institucionální orientací (okrajové proudy ekonomie), např. Ch. Sabel, C. Freeman, G. Dosi

Hermeneutika a regionální rozvoj:

- uplatnila se při studiu regionálních rozdílů v interpretaci a způsobu komunikace mezi lidmi
- inspiraci v hermeneutice našla velmi silná skupina teoretiků regionálního rozvoje, jejichž práce je spojena s tzv. **obratem ke kultuře a s institucionálně založenou teorií učících se regionů**; především britští a američtí teoretici (A. Amin, N. Thrift, J. Allen, D. Massey, M. Storper)
- autoři se pokoušejí **analyzovat regiony a jejich kulturu jako prostor souvztažnosti sítí kontaktů, významů, vědomostí a interpretací, které vytvářejí specifické předpoklady pro jejich rozvoj a snaží se zjistit, jaké podmínky vedly k úspěšnosti konkrétních regionálních ekonomik**
- **hermeneuticky založené teorie regionálního rozvoje představují v současnosti (v kombinaci s teorií strukturace a ekonomickou institucionální teorií nejdynamičtější se rozvíjející teoretický směr v regionální teorii**

POSTSTRUKTURALISMUS A POSTMODERNISMUS

- **poststrukturalismus** je spíše politickou alternativou, jak „osvobodit“ člověka, ale přitom omezit riziko, že se snaha o osvobození stane novou ideologií a formou útlatku
- slabina poststrukturalistického přístupu: dílčí neucelený pohled na svět

Poststrukturalismus a ekonomie:

- pouze nemnoho ekonomů, kteří studují např. roli peněz jako institucionálního prostředku moci a kontroly (D. C. McCloskey, U. Mäki)

Poststrukturalismus a regionální rozvoj:

- zejména práce postkoloniálních kulturních teoretiků (A. Ecsobar, E. Alvarez, H. Bhabha, E. Said) – snaha o objasnění rostoucích rozdílů mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi
- výrazněji se na tomto poli zatím neuplatňuje
- **postmodernismus není žádnou ucelenou teorií**, spíše se jedná o přístup k realitě; **postmodernisté se pokoušejí zaujmout vstřícný postoj k rozdílným formám poznání a věnují pozornost různým způsobům, jimiž vnímáme a reflektujeme realitu**
- postmodernisté mají **zásadní odpor a skepsi k jakýmkoliv pokusům o systematickou teorii** (např. M. F. Lyotard); uznávají a tolerují velkou rozmanitost a pluralitu náhledů

Postmodernismus a ekonomie resp. regionální rozvoj:

- postmodernismus **útočí na základní principy, na nichž byla naše společnost vychována a je na ně „zvyklá“** – principy pravdivosti, objektivity, touhy po poznání jako prostředku ke zlepšení životních podmínek...
- v praxi je obtížně přijatelné tvrzení, že všechny pravdy jsou stejně pravdivé nebo že není možné rozhodnout, co je správně a co špatně... → postmodernismus se pravděpodobně **nestane zásadním metodologickým směrem v ekonomické či regionální teorii**
- přesto může postmodernismus otevřít nová témata, podpořit reflexi autorů a být obecně obohacím jak pro ekonomickou, tak regionální teorii

Schematický přehled teoretických směrů v ekonomii 20. století

Schematický přehled směrů v teoriích regionálního rozvoje ve 20. století

HLAVNÍ EKONOMICKÉ TEORIE

- přehled hlavních ekonomických teorií je nezbytný pro pochopení množství teorií regionálního rozvoje, které jsou často ekonomickými teoriemi inspirovány, či z nich přímo vycházejí
- různorodost teorií regionálního rozvoje tak do značné míry vyplývá z odlišného pohledu jednotlivých ekonomických škol na principy fungování ekonomiky a z rozdílů v používaných přístupech a konceptech
- **teorie regionálního růstu jsou v některých případech jen upravenou, příp. zjednodušenou aplikací standardních ekonomických teorií na územní celky, v jiných případech pak originálním příspěvkem k některé ekonomické teorii a představou možné cesty budoucího vývoje v obecné ekonomické teorii**

NEOKLASICKÁ TEORIE

- za zakladatele jsou považováni León Walras (1834-1910) a Alfred Marshall (1842-1924)

- byla vybudována na **mikroekonomických základech** se zájmem zaměřeným na analýzu chování jednotlivců a firem na trhu, zejména na analýzy reakcí tržních subjektů na změny poptávky
- jedná se o **zevšeobecnění myšlenek klasických ekonomů 19. století o samoregulační schopnosti trhu** a převedení do univerzálně platné a matematicky formalizované teorie
- **neoklasická teorie má zásluhu ve „zvědečtění“ ekonomické vědy, a to především díky využití matematiky**

Hlavní principy:

- neoklasická teorie klade důraz na **formální, matematizovaný popis ekonomických jevů v duchu pozitivistické metody**, přičemž často dochází k opominutí věcného obsahu, k abstraktním analýzám bez návaznosti na konkrétní problémy a někdy i ke složitému formálnímu popisu jednoduchých jevů
- všeobecným rysem neoklasické teorie je **předpoklad racionality aktérů podílejících se na tržních transakcích, splnění podmínek dokonalé soutěže a informovanosti aktérů, která s předpokladem dokonalé mobility výrobních faktorů vede k dosažení stavu tržní rovnováhy**
- předpoklad, že tržní rovnováhy bude dosaženo v případě plného využití zdrojů znamenal, že celková produkce bude záviset na velikosti zdrojů
- předpoklad homogenity jednotlivců a jejich jednostranné, ničím neomezené úsilí o **dosažení maximálního užitku** → k nejefektivnější alokaci zdrojů dochází **působením tržních principů** a intervence do tržních mechanismů jsou nežádoucí
- neoklasická teorie s prvky neoliberalní politiky se během 70. let minulého století stala základem běžné hospodářsko-politické praxe řady vyspělých zemí světa (vliv U.S.A), což byla do jisté míry reakce na problémy s předchozím keynesiánským řízením ekonomiky
- později řada pokusů o rozvedení neoklasické teorie – např. snaha o rozpracování důsledků změny předpokladu, podle něhož není možné, aby jeden výrobce ovlivnil množství a cenu zboží na trhu; pokusy začlenit do rámce neoklasické teorie působení pozitivní zpětné vazby (nová teorie obchodu, teorie závislosti na zvolené cestě); pokusy zahrnout do vysvětlení ekonomických rozdílů také technologické faktory...

Neoklasická teorie a regiony:

- neoklasická teorie **existenci regionálních problémů nepředpokládala**, technologie a makroekonomické podmínky byly považovány za dané, a tedy bez vlivu na utváření nerovnovážného stavu..., chronická nezaměstnanost byla vysvětlována nepřizpůsobením buď kapitálu nebo pracovních sil tržním principům...

KEYNESIÁNSKÁ EKONOMIE

- oproti neoklasické teorii se keynesiánství vyznačuje mnohem **menší mírou všeobecnosti a nepředpokládá existenci univerzálních pravidel o rovnováze trhu či o maximalizačním úsilí aktérů**
- patří mezi **sociálně reformistické teorie**, jejichž cílem není pouze popsat fungování trhu, ale **současně jej i reformovat a usměrňovat ekonomiku tak, aby nedocházelo k nežádoucím společenským jevům, jako jsou nezaměstnanost a chudoba**
- **rozkvět keynesiánské ekonomie se datuje do poválečného období 50. a 60. let a je vysvětlován jako reakce na hospodářskou krizi z 30. let, kdy se nerovnováha na**

trhu neobnovila po značně dlouhou dobu, k čemuž by podle neoklasické teorie nemělo vůbec dojít

- hlavní představitel **John Maynard Keynes** (1883 – 1946), který ve svých pracích ukázal, že právě **pokles mezd v průběhu hospodářské krize způsobil další prohloubení krize** a dokázal vliv velikosti agregátní poptávky na rovnováhu resp. nerovnováhu trhu

Hlavní principy:

- hlavním rysem keynesiánství a dalších odvozených teorií je úsilí **kvalifikovaně zasahovat do ekonomických procesů s cílem řešit společenské problémy – ale pouze krátkodobě**
- za základní příčinu nerovnováhy na trhu považoval Keynes oddělené rozhodování o výši úspor (sektor domácností) a investic (soukromý sektor)
→ **vlády by se měly snažit o dosažení rovnosti objemu úspor a investic, přičemž ekonomické problémy způsobuje především nízká spotřeba**
- keynesiánská ekonomie je založena na analýzách **makroekonomických veličin**, zejména objemu produkce, míry zaměstnanosti a úrokových sazeb; klíčovým slovem Keynesovy teorie je **agregátní poptávka**
- základní keynesiánská představa o fungování ekonomiky: za stálého počtu práce schopného obyvatelstva je zaměstnanost závislá na velikosti produkce a nezaměstnanost pak představuje rozdíl mezi počtem pracovních příležitostí a počtem osob hledajících práci → **ekonomický systém nemusí přirozeně směřovat k rovnovážnému stavu**, který předpokládá neoklasická teorie
- Keynesovi následovníci postupně převedli teoretické otázky do praktických řešení a dnes již standardních forem makroekonomické teorie a hospodářské politiky; **Keynesova teorie se stala základem pro politická opatření většiny vlád ve vyspělých státech s tržní ekonomikou**
- právě u Keynesových následovníků v 50. a 60. letech dochází ve značné míře k **metodologickému posunu směrem k matematizaci, statistickým měřením** a k budování makroekonomických modelů...projev většího realismu při studiu ekonomických procesů

Keynesiánská teorie a regiony:

- pouze některé novější práce zabývající se regionálním růstem – zde nalezneme náznaky kritického racionalismu, kritického realismu i hermeneutiky

NEOMARXISMUS

- jeho **vznik** jako ekonomické teorie je **spojen s hospodářskými problémy ve vyspělých západoevropských státech v 70. letech minulého století**, kdy se další stimulace poptávky ukázala jako nedostatečný nástroj proti deficitům veřejných financí, rostoucí inflaci, nezaměstnanosti, ale také zadluženosti rozvojových zemí
- inspirace dílem Karla Marxe (1818 – 1883)

Hlavní principy:

- hlavním rozdílem mezi neomarxistickými teoriemi a ostatními teoriemi je výslovná **snaha neomarxistů o zásadní reformu existujících ekonomických struktur a institucí**; zájem o vysvětlení mechanismů fungování trhu a společnosti vůbec je doplněn úsilím o revoluční přeměnu společnosti

- společným rysem neomarxistických teorií je **předpoklad o zásadní krizi**, ke které se přibližuje kapitalistický výrobní způsob
- neomarxisté se věnují **makroekonomickým otázkám, kladou důraz na historickou analýzu a popisují evoluci a proměny společenských a hospodářských systémů**
- vedle důrazu na roli historie je dalším výrazným rysem neomarxismu také materialismus, tedy předpoklad, že ideje, které formují sociální prostředí, jsou odvozeny od materiálního stupně rozvoje společnosti
- **hlavním rysem marxistické analýzy je analýza vztahu práce, hodnoty a tvorby nadhodnoty** → společenský systém v kapitalismu je charakterizován vnitřními rozpory, které plynou z třídních vztahů a z nespravedlivého způsobu dělby nadhodnoty
- **neomarxistické přístupy představují zásadní kritiku celého existujícího ekonomického systému** a pokoušejí se zformulovat alternativu, která by vyústila v odstranění přetrvávajících sociálních nespravedlností (u marxistů je to možné pouze třídním bojem a revolucí a odstraněním kapitalismu) a ve zlepšení životních podmínek námezdně pracujících
- marxistické a neomarxistické teorie kladou důraz na význam společenských struktur pro život společnosti, a proto je lze zařadit ke strukturalistickým přístupům

Neomarxistická teorie a regiony:

- některé teorie ovlivněné neomarxismem mají zřetelný prostorový aspekt → ekonomický vývoj, který by přinesl větší sociální spravedlnost a rovnoměrnější rozdělení bohatství, je možný jen po radikální politické změně...

NEOLIBERÁLNÍ EKONOMIE

- na rozdíl od marxismu jsou neoliberalní teorie výrazem vyhraněného metodologického individualismu
- **nástup neoliberalismu je opětně spojen s ekonomickou krizí v první polovině 70. let** minulého století, která ukázala na omezené možnosti vlád při stabilizaci ekonomik v duchu keynesiánství → v důsledku toho došlo u mnoha ekonomů k **oživení víry v samoregulační schopnosti trhu, v pojetí blízkém neoklasické teorii** → někteří ekonomové se snažili doplnit původně převážně mikroekonomickou neoklasickou teorii o odpovídající teorii makroekonomickou
- **neoliberalní směry bývají proto označovány za makroekonomické rozvedení neoklasické teorie**, která má představovat alternativu za keynesiánství...
- neoliberalní směry se dělí na několik dílčích teorií, mezi nimiž do jisté míry vyčnívá **monetarismus** spojený se jménem **Milтона Friedmana** (1912 -) a s tzv. chicagskou školou...
- poněkud zvláštní postavení mezi neoliberalními ekonomickými teoriemi má tzv. **rakouská škola** spojená se jmény L. von Miesese, **J. Schumpetera** a F. Hayeka (40. a 50. léta; věnovali pozornost širším společenským podmíněnostem ekonomických jevů, zohlednění psychologických hledisek, využití popisu a logických důvodů...), kterou lze do určité míry pokládat za předchůdkyni pozdější vlny neoliberalismu kulminující v 70. a 80. letech min. století

Hlavní principy:

- za **hlavní přínos** čelného monetaristy M. Friedmana je považováno **odhalení vlivu množství oběživa na výši cenové hladiny**; Friedman rozlišil krátkodobý efekt, kterým může být zvýšení HDP a zaměstnanosti a dlouhodobý efekt, kterým je zvýšení

cenové hladiny (inlace); inflace je způsobena rychlejším růstem oběživa než produkce zboží a je možno ji snížit omezením množství peněz v oběhu

- v průběhu let vznikla řada dílčích teorií postavených na neoliberalismu (monetarismus, teorie racionálních očekávání, teorie veřejné volby a další)
- bez ohledu na často podstatné rozdíly v zaměření (mikro versus makroekonomický přístup, důraz na poptávku versus nabídku), **společným rysem** všech těchto směrů je snaha **objasnit vztah mezi mikro a makro ekonomickými procesy**, a také **vztah mezi množstvím peněz v ekonomice a její celkovou stabilitou**; současně jsou dalším společným rysem neoliberalních teorií jejich **politické implikace** (kritika státních zásahů do ekonomiky, zpochybnění schopností státu vyřešit hospodářské problémy s poukazem na vliv lobbistických skupin, větší sociální spravedlnost...)
- obecně se neoliberalové shodují v tom, že změna makroekonomických pravidel s cílem podnítit větší aktivitu na mikroekonomické úrovni může odstranit přetrvávající hospodářské problémy

Neoliberalní ekonomie a regiony:

- žádné zřetelné prvky ve spojitosti s regionálními problémy a otázkami...

INSTITUCIONÁLNÍ EKONOMIE

- **institucionální přístupy patří** na rozdíl od keynesiánství, marxismu či neoliberalních přístupů k těm **směrům**, které nikdy **nedosáhly srovnatelně velkého uplatnění v politické praxi** v podobě převažující politicko-ekonomické doktríny
- do značné míry je tento směr považován za opomíjený a označován stoupenci hlavního ekonomického proudu za nedostatečně vědecký
- původ institucionální ekonomie sahá na přelom 19. a 20. století a je spojen se jménem Thorsteina Veblena (1857 – 1929), který se jako první ekonom **pokusil odpovědět na otázku „jak?“ namísto obvyklého „proč?“**

Hlavní principy:

- přestože Veblen nevytvořil nikdy systematickou ekonomickou teorii, on a jeho následovníci (američtí ekonomové) navrhli **nahlížet na ekonomický systém jako na evolučně se vyvíjející systém**, který sestává z **jednotlivců** a ve **vzájemné interakci mezi jednotlivci a institucemi dochází k ustálení určitých forem chování** (inspirace biologickými vědami a psychologii)
- **instituce představují** podle Veblena obvyklý **způsob jednání a myšlení**, jenž se bude lišit v různých obdobích historického vývoje společnosti, a také mezi jednotlivými společnostmi navzájem
- institucionalisté předpokládají **biologicky podmíněné jednotlivce**, kteří ve vzájemné interakci s existujícími institucemi mění tvář ekonomiky a společnosti tím, jak objevují nové postupy, uplatňují a osvojují si nové praktiky, **dávají vzniknout technologickým inovacím nebo obecněji změnám v kultuře**
- z hlediska institucionalistů je **snaha jedinců o maximalizaci svého užitku** (podle neoklasických předpokladů) **výsledkem určitého institucionálního uspořádání**, které se vyvinulo v některých kapitalistických společnostech a jeho původ a příčiny je možné vysledovat v čase pomocí historického studia konkrétních společenských a politických procesů
- **metodologicky** je pro institucionální teorii (ve smyslu „starého“ institucionalismu) příznačná **kvalitativní analýza a odpor k matematizaci, statistickému testování hypotéz a abstraktním teoretickým modelům** vůbec

- jedná se o **nedeterministický přístup**, který předpokládá **otevřenost systému a neurčitost cílového stavu** → lze říci, že **institucionalistické přístupy se nejvíce blíží metodě kritického realismu, s některými prvky hermeneutiky...**

Institucionální teorie a regiony:

- přes relativně velké opomíjení a přezíravost se však paradoxně právě tento směr ukázal jako velmi přínosný při **objasňování vzniku a vývoje ekonomických rozdílů mezi zeměmi a regiony**, ale i při objasňování mechanismů evolučních změn v ekonomice, které mají zásadní význam pro pochopení dynamiky hospodářství...